

Nukarlerni ilikkagassatut pilersaarutinik ilisarititsineq

Alloriarfinni ataasiakkaani ilikkagassatut pilersaarutit alloriarfiit siunertaannik pinngitsoorani malitassanik aammalu atuarfiup atuartitsissutinut atuartitsissutinullu qanitariissunut tamanut atuartitsissutit siunertaannik pinngitsoorani malitassanik, kiisalu atuartitsissutinut atuartitsissutinullu qanitariissunut ukununnga: *kalaallisut atuartitsinermut, qallunaatut atuartitsinermut, tuluttut atuartitsinermut* (akullerni angajullernilu) *allamiut oqaasiisa pingajuinik atuartitsinermut* (angajullerni), *inuiaqatigiilerinermut, upperisalerinermut isumalioqqissaarnermullu atuartitsinermut, matematik-imik, pinngortitalerinermik kiisalu inuttut inerikkiartormik atuartitsinernut* pinngitsoorani ilikkagassatut anguniagassanik imaqarput. (tak. Atuarfimmi atuartitsissutini atuartitsissutinilu qanitariissuni alloriarfiit siunertaat aamma atuartitsissutit siunertaat kiisalu ilikkagassatut anguniagassat pillugit Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat.)

Tamakkununnga ilanngullugit ilikkagassatut pilersaarutit najoqqutassiartaqarput makkuuppullu: atuartitsissutini atuartitsissutinilu qanitariissuni qulaani taaneqartuni atuartitsinissamut siunnersuutit, naliliinissamut siunnersuutit atortussatullu siunnersuutit, kiisalu atuartitsissummi *sumiiffinni qinigassiissutini* ilikkagassatut anguniagassanut, atuartitsinissamut, naliliinissamut atortussatullu siunnersuutit. Atuarfimmi siulersuisut ataasiakkat, kommunalbestyrelsimut, atuartitsissutissamut kingullertut taaneqartumut ilikkagassatut pilersaarussianik siunnersuusiornissaq akisussaaffigaat. Atuartitsissutini, sumiiffimmi qinigassiissutini, qulequttani pingaarnerusuni sisamani ukunani: assassormerni ilusilersuinermilu, eqqumiitsuliornermi illussanillu titartaanermi, timersormerni silamiinnermilu kiisalu nipilersormerni, erinarsormerni, timip aalatinnerani isiginnaartitsinermilu ilikkagassatut anguniagassatut pilersitat, kommunalbestyrelsimit akuerineqareermikkut atuartitsinermi aaqqissuussisarnermut pinngitsoorani malitassatut atuutilissapput. Taamaaliornikkut atuartitsissummut tassunga najukkani ataasiakkaani sunnuteqarsinnaanerup nukittorsarneqarnissaa siunertarineqarpoq.

Atuartitsinermut tamarmut atuarfiup siunertaa tunngavialu, alloriarfiup siunertaa, atuartitsissutit siunertaat kiisalu ilikkagassatut anguniagassat atuartitsinerup aaqqissuunneranut nalilersorneranullu tunngaviliisuusut aalajangiisuussapput. Ilikkagassatut pilersaarutit sinneri najoqqutassiaapput ilinniartitsisunullu ilinniartitsinissamut taassumalu pilersaarusiormeranut tamatumunngalu atasumik naliliinissamut sakkussatut isummersuutissatullu siunnersuusiaapput. Iitsersuutit taakku tamakkiisutut ilaqpinneqarsinnaanngitsutullu isigineqassanngillat, atuartitsinerulli siunertat ilikkagassatullu anguniagassat najoqqutaralugit ingerlanneqarnissanut siunnersuutaannartut assersuutaannartullu isigineqassallutik.

Ikkagassatut pilersaarutit pinngitsoorani malitassaangitsut, Inerisaavimmi siunnersortit atuarfimmilu ilinniarititsisut suleqatigiinnerisigut, ingerlaavartumik nalilersorneqartuassapput, nutarterneqartuarlutik ilaartorneqartuarlutillu. Siunniunneqarpoq ilinniarititsisut, ilikkagassatut pilersaarutit pillugit misilittagartu-siartortillutik, misilittakkatik siunnersuutiminnik oqaaseriumasaminnillu malitseqartillugit siunnersortinut ingerlateqqittassagaat, taamaaliornikkut pitsaassutsimik ineriartortitsineq ingerlaavartinneqassaaq misilit-takkat, nalunngilikkat ilisimatusarnikkullu paasisat nunami atuartunut tamanut iluaqutaanissaat suleqatigiil-luinnarnikkut ingerlanneqarsinnaammat.

Ilikkagassatut pilersaarutit ilusaat nassuiaataallu

Alloriarfinni ataasiakkaani ilikkagassatut pilersaarutit, *ilisarititsinerup* matuma annertunerusutigut ilikkagassatut pilersaarutinik allaatigineqartunik imaqartup aammalu alloriarfiit ataasiakkaat siunertaannik taakkualu itisilerneqarlutik allaaserineqarnerinik imaqartup avataatigut, *atuartitsissutissani ilikkagassatut*, atuartitsissutini ataasiakkaani qanitariissunilu alloriarfimmi pineqartumi ilinniartitsissutigineqartussani, *pilersaarutinik* imaqarput. Atuartitsissutit ataasiakkaat ilikkagassatut pilersaarutitaat makkuninnga imaqarput:

A: *Ilisarititsineq atuartitsissutip siunertaanik* imaqartoq, atuartitsissummi ilinniartitsinissamut annertunerusutigut oqaatigiumasanik kiisalu ilikkagassatut pilersaarutit qanoq atorineqarnissaannik ilitsersuummik imaqartoq.

B: Immikkoortoq pingaarneq *ilikkagassatut anguniagassanik*, *atuartitsinissamut siunnersuutinik*, *naliliinissamut siunnersuutinik kiisalu atortussatut siunnersuutinik* sisamanngorlugit ammukaartillugit allatanik imalik.

C: Atuartitsissutip ilikkagassatut pilersaarutitaanut tapiliunneqarsinnaasut ilitsersuutinik ilassutaasinnaasunik imallit.

Pinngitsoorani malitassatut imaritinneqartut

Alloriarfiit siunertaat

Alloriarfiit siunertaattut paasineqassapput, alloriarfinni ataasiakkaani atuartitsinerup pingaarnertut siunertarisai. Alloriarfiit siunertaasa itisilerpaat, atuarfiup siunertai tunngaviilu alloriarfinni pingasuusuni peror-saanermi tunngaviusumik peruserisassatut ilisarnaatitullu atuuttussat. Alloriarfiit siunertaasa nalunaarpaat, atuartut atuartitsissutini atuartitsissutinilu qanitariissuni nalunngisamikkut tunngaviusumillu piginnaassutisimikkut sumut killiffeqarnissaannik naatsorsuutiginninnerit. Alloriarfiit siunertaat tallimanut pingaaqatigiinnut immikkoortitaapput makkuuppullu:

- ilisimasassat piginnaasassallu
- inuttut piginnaasaqarfigisassat
- inooqatigiinnermi inuiaqatigiinnermilu pisinnaasaqarfigisassat
- ilikkagassanik suliassanillu pisinnaasaqarfigisassat
- atuartup siunissami ilinniagariligassaminik inuutissarsiutigiligassaminillu toqqaanera

Tamakkua tassaapput ilinniartitsisut tamarnik atuartitsissutini tamani ilinniartitsinerminni ilanngussugassaat. Alloriarfiit siunertaasa tulleriiaarneqarneri pingaarnersiunertut ajornarsiartuaartitsinertulluunniit paasineqassanngillat.

Atuartitsissutit siunertaat

Atuartitsissutit siunertaattut paasineqassapput atuartitsissutini ataasiakkaani atuartitsissutinilu qanitariissunil atuartitsinerup siunertai atuartup atuartuunera tamakkerlugu atuuttussat. Atuartitsissutit siunertaat sisamanut pingaaqatigiinnut, atuartitsissutinut atuartitsissutinullu qanitariissunut assigiinngitsutigut tunngaveqarluni isiginninnertut paasineqartariaqartumik, immikkoortitigaapput makkuuppullu:

- ilisimasassat piginnaasassallu
- inummut imminermut tunngasut
- inuttut inooqatigiinnermut tunngasut

- kulturimut inuiaqatigiinnermullu tunngasut

Atuartitsissutini atuartitsissutinilu qanitariissuni ilinniartitsisut, atuartitsissutissat anguniagassartai tunngavigalugit, ilinniartitsinerup ingerlanneqarnisaa aaqqissussallugu pisussaaffigaat. Immikkoortitikkat tullerriarneqarneri pingaarnersiutinertut ajornarsiartuaartitsinertulluunniit paasineqassanngillat atuartitsissummili atuartitsissummilu taassuma qanitarisaani atuartitsinermi atuartut piginnaasassaasa, nalunngisassaasa inuttullu qaammaasimasassaasa aammalu oqaatiginninniarnermi piginnaassusissaasa sumut killiffiini naatsorsuutiginninnertut paasineqassallutik.

Ilikkagassatut anguniagassat

Ilikkagassatut anguniagassat atuartsissutit atuartsissutillu qanitariissut anguniagassartaannik erseqqis-saanertut paasineqassapput, taakkunanilu nalunaarneqarput nalunngisassat piginnaasassallu atuartut *allo-riarfinni pingasuusuni naamassinninnerminni* pigiliutereersimasassaattut naatsorsuutigineqartut.

Ilikkagassatut anguniagassat atuartsinermi pingaaqatigiissutut immikkoortitigaapput taakkuuppullu ingerlaavartumik kiisalu alloriarfinnik naamassinninnermi naggataarutaasumik naliliinissamut tunngaviu-sussat.

Immikkoortitikkat tullerriaarneqarneri pingaarnersuinerterut ajornarsiaartuaartitsinertulluunniit paasine-qassanngillat. Taakkua nalunaarpaat suna ilikkarneqarsimassanersoq nalunaannngilaalli qanoq qaqugulu qanorlu tullerriaarlugit ilikkagassat ilikkarneqassanersut. Atuartsissutini atuartsissutinilu qanitariissuni atuartsinermi, ilinniartitsisuusut, ilinniartitsineq pinngitsoorani ilikkagassatut anguniagassat, atuartsis-summilu sumiiffimmi qinigassiissutini ilikkagassatut anguniagassaliat sumiiffimmi aalajangersarneqarsima-sut, tunngavigalugit aaqqissuullugulu naliliiffigisassaraat.

Atuarfiup siulersuisui kommunalbestyrelse-mut, atuartsissutini atuartsissutinilu qanitariissuni ilikkagas-satut anguniagassanut qitiusumit aalajangersarneqarsimasunut, ilikkagassatut anguniagassanik tapiutissa-nik, soorlu sumiorpaluutinik imaluunniit sumiiffinni pingaartitanik suliaqartarnissamut anguniagassanik, siunnersuusiorsinnaapput. Ilasutit taakkua kommunalbestyrelse-mit akuerineqareernerisigut ilinniartitsi-sut pisussaapput, qitiusumit sumiiffimmilu ilikkagassatut anguniagassaasunik aalajangersagaasunik tunn-gaveqarlutik, atuartsinermik naliliinermillu aaqqissuussinissaminnut.

Najoqqutassatut imaritinneqartut

Atuartsinissamut siunnersuutit

Atuartsinissamut siunnersuutit imarivaat ilikkagassatut anguniagassat aallaavigalugit atuartsinermi su-liaasinnaasut periusaasinnaasullu imaluunniit atuartsinermik ingerlatsinissat. Ilikkagassatut anguniagassat oqaatiginnittut atuartut suut ilinniassagaat – imaappoq: *suut* ilinniartitsissutigineqassasut – atuartsinissamut siunnersuutit oqaatigaat, *qanoq* taakku ilinniartitsissutigineqartassanersut.

Ilikkagassatut anguniagassat ilaat arlaqartunik atuartsinissamut siunnersuutitaqarput, atuartsinissa-mullu siunnersuutit ilaat allat arlalinnik ilikkagassatut anguniagassartaqarput.

Atuartsinissamut siunnersuutit atuartsinermut atussallugit naammanngillat tamakkiisuunatillu, ulluin-namili atuartsinissamut piareersaasiormi ikorfartuutit, isummorsorfissatut eqqarsaatinillu siumuiffis-satut isigisariaqarlutik.

Naliliinissamut siunnersuutit

Naliliinissamut siunnersuutit ilikkagassatut anguniagassat aallaavigalugit atuartut ulluinnarni atuartsinermi pissarsiarisaannik naliliinissamut siunnersuutinik imaqarput. Siunnersuutit annertunerusutigut atuartut atuartinneqarnerminni pissarsiarisaasa nalilemissaannut siunnersuutitaqarput kiisalu ilinniartitsinermi angu-niagassat aallaavigalugit naliliinissamut siunnersuutitaqarlutik.

Naliliinissamut siunnersuutit aamma ataatsimik arlalinnilluunniit ilikkagassatut anguniagassartaqarput, siunnersuutillu ilaat ataasiakkaat ilikkagassatut anguniagassanut arlalinnut atuussinnaapput.

Naliliinissamut siunnersuutit naammanngillat tamakkiisuunatillu, ulluinnarnili atuartsinerup nalilemis-saanut ikorfartuutit, isummorsorfissatut eqqarsaatinillu siumuiffissatut isigisariaqarlutik.

Ilikkagassatut pilersaarusianni ilinniartitsinermik ingerlatsinissamut naliliinissamullu siunnersuutaasut ilikkagassatut anguniagassanut atalluinnartuuppuput. Ilikkagassatut anguniagassat atuartut alloriarfimmik *naamassinninnerminni* nalunngisassaattut ilimagisanut nalunaarsuutaammata, pisariaqartassaaq ilin-niartitsisup anguniakkanik minnerusunik pilersitsisarnissaa, atuartsissutissat imaannik assigiinngitsunik

ajornassusilersukkanik uteqqiisarnissaa ataatsimullu isigalugu atuartitsinissamut siunnersuutit atuartut ukiuinut pisariaqartitaannullu naapertuuttunngorlugit iluarsartuussisarnissaa.

Atortussatut siunnersuutit

Atuartitsissutissami, atuartitsinerullu aalajangersimasunik sammisaqarluni ingerlanneqarnissaani kiisalu atuartitsissutissanik aalajangersimasunik ingerlatsinissamut atortuusinnaasunik siunnersuutit maani pineqarput.

Atortussatut siunnersuutini pineqarput atuartut atuagaat, atuakkat quppersakkat atuakkallu ilinniartitsisumit isumassarsiorfigineqarsinnaasut kiisalu atortussat aalajangersimalluinnartut. Atuakkiorfinnit saqqummersitat eqqarsaatigissagaanni atortuusinnaasunik siunnersuutit saqqummersitat ataasiakkaat pitsaassusaannik nalilersuisimanermut takutitsisuunngillat, atortussatulli taamatut *ilusilersukkanik* ilinniartitsinermi atortoqarsinnaanermik siunnersuutaallutik.

Tapiliussat

Atuartitsissutinut atuartitsissutinullu qanitariissunut tapiliussani atuartitsinermik pilersaarusiornermi paasisutissat atoruminarsinnaasut allat ilanngunneqarsimapput. Assersuutigalugu atuartitsissutissat akimorlugit atuartitsinermik ingerlatsinissamut siunnersuusiartaqarput, qallunaatoortitsinermi ilikkagassanik tunngaviusunik imaqarput, kalaallisoortitsinermi ilikkagassatut pilersaarutinut allannermik ilinniartitsinissamut tapiliussanik imaqarput aammalu kalaallisoortitsinermi qallunaatoortitsinermilu ilikkagassatut pilersaarutinut kalaallisut oqaasiliunngitsunut kalaallisut ilinniartitsinissamik qallunaatullu oqaasillit qallunaat oqaasiinik ilinniartinneqartarnissaannik tapiliussat nassaarineqarsinnaapput.

Nukarlerni alloriarfiup siunertaa

Nukarliit atuarfianni atuartitsinerup siunertaraa assassornikkut sammisaqarnerit, misigisaqatigiinnikkut nammineerlutillu sulinerminni oqaatsinik malussarissusertik, paasinnissinnaasusertik oqaatiginiakkaminnillu ersersitsinnaasusertik ineriartortissagaat kiisalu atuarnermi, allannermi kisitsinermilu tunngaviusumik piginnaasassatik pigiliussimassagaat.

Imm. 2. Atuartitsinerup peqataaffigissavaa atuartut piginnaasaminnik assigiinngitsunik aamma imminut naleqartinnerminnik ineriartortitsinerat. Atuartitsinerup atuartut ilisimasaqartilisavai eqqarsaatiginninnikkut, pilersitsinikkut, timersornikkut peqqinnartumillu inooriaaseqarinnikkut namminneq ineriartornertik qanoq peqataaffigisinnaaneraat.

Imm. 3. Atuartitsinerup atuartut ilaqutariinni, atuarfimmi aamma ikinngutit akornanni pissusilersuutaannik akisussaaffiinillu paasisaqartissavai. Atuartut atuarfimmi ikinngutillu akornanni attaveqatigiissinnaanerup aamma aaqqiagiinngissutit annikinnerusut aaqqinniarsinnaanerisa pingaarutaat paasisaqarfigissavaat.

Imm. 4. Atuartitsinerup peqataaffigissavai atuartut suleriaatsit suleqatiginneriaatsillu nalequttut ineriartortissagaat kiisalu atuarnermik siunertaat paasissagaat.

Imm. 5. Atuartitsinerup atuartut angerlarsimaffimmi angerlarsimaffiullu avataani sulianik sammisanillu assigiinngitsunik paasisaqartissavai.

Ilikkagaqarniarnermut isiginnittaaseq nukarlerni ilinniartitsinermi anguniakkamut tunngaviusooq tassaavoq - atuarneq tamaat isigalugu ilikkagaqarniarnermut tunngaviusumik isiginnittaatsip, tassa inuit ilisimasassaminnik piginnaasassaminnillu assigiinngitsunik periuseqarlutik ilikkagaqarniartarnerannik isiginnittaasiusup avataatigut - meeqqat taamatut ukiullit tigussaasunik suliaqarnermikkut ilikkagaqarniarnertik nuannarisaraat pissarsiffigalugulu. Ilinniartitsineq meeqqat alapernaassusiannik, paasisaqarumassusiannik piumassusiannillu tunngavilersorneqarlunilu ineriartortinneqartuartariaqarpoq. Taamaannerani ulluinnarni inuuneq allaasunik pisussaaffeqarfiusooq akisussaaffeqarfiusorlu ilikkarluartariaqarpaat atuarfiullu inuunerminnut ilikkarniarnerminnullu pingaarutaa paasiartulertariaqarlugu.

Matumani pingaaruteqarpoq atuartitaanertik ilinniartitaanertillu ajunngitsutut iluatsittutullu nuannarile-riissagaat taamaaliornikkut ilinniarnissamut kajumissuseq nuannaaruteqarnerlu kinaassutsiminnik isiginnin-nerannut ilaatilersussaammattigit imminnullu ataqqinerisa nukittorsarneqarnissaannut peqataassammata. Atuartut asseqanngitsutut imminnut isiginerat tapersersorneqartariaqarpoq aammali paasiartulertariaqar-paat inuit allat aamma asseqanngitsuusut. Taamatut ukioqarnerup nalaani atuartut malugiartulertarpaat paasiartulerlugulu ataatsimooqatigiinnermut ilaallutik tassanilu tunisineq tunineqarnerlu paarlaateqatigiit-tuarnermi tunngaviusuusut pingaarutillit.